

Lladres, serenos i catalans

Novel·la policíaca, ara i ací

Les llengües d'àmbit restringit solen cobrir els déficits literaris —sobretot d'alguns gèneres específics— acudint al «préstec cultural», segons el concepte encunyat per J. M.

Jaume FUSTER

creat per sir Arthur Conan Doyle.

Però la situació d'anormalitat que crea la guerra civil i la dictadura del general Franco per a la nostra cultura —ja anormal per manca d'un estat propi que la faci única i la

anys més tard, Editorial Molino, especialitzada en l'edició de novel·les policíques en castellà, s'afegeix al primer bum del llibre català i publica un grapat de traduccions de novel·les d'Agatha Christie. Aquell mateix any, Editorial Aymà crea la col·lecció «Enjòlit» i hi publica un seguit d'aventures de James Bond, l'agent secret britànic sorgit de la imaginació d'Ian Fleming.

Amb molt, però, «La cua de palla» esdevé la millor col·lecció de novel·les d'aquest gènere. Fins a 1970 publica 70 títols, que són una autèntica antologia del gènere. I no només dona a conèixer en català els grans clàssics: Hammett, Chandler, etc., sinó que aporta alguns noms poc coneguts, fins aleshores, per als lectors peninsular i que, anys després, esdevindran mites en les col·leccions en castellà: Ross Macdonald (i el seu detectiu Lew Archer), Margaret Millar, Patricia Highsmith i John Le Carré (del qual es coneix molt abans en català que no pas en castellà el seu *L'espia que tornava del fred*).

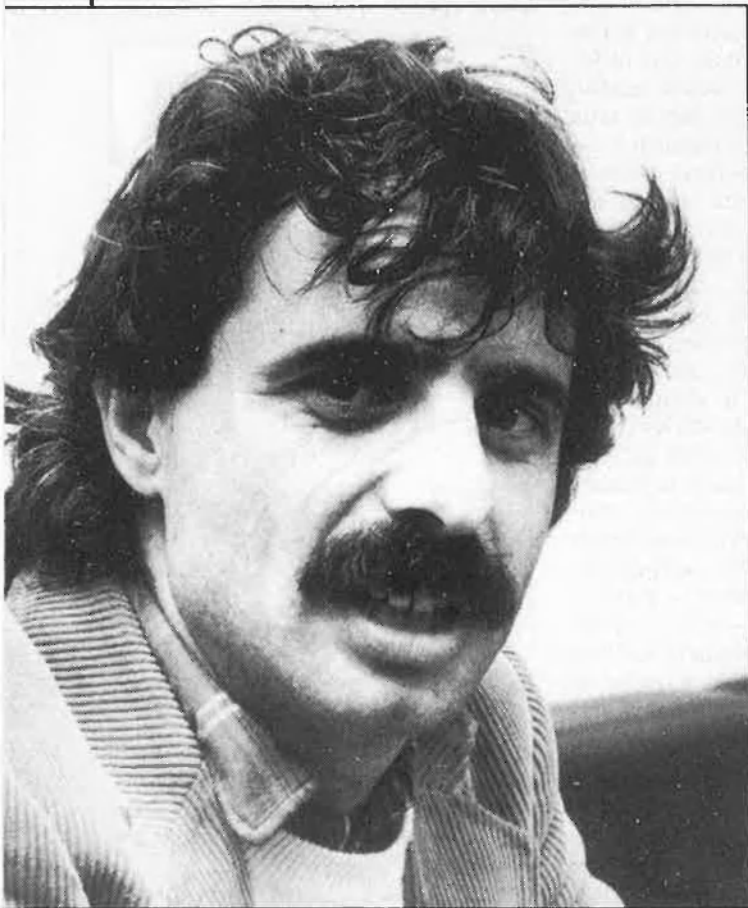
El moment del lector, però, no era el més adient per a una col·lecció d'aquest estil, i «La cua de palla» ha de tancar la baraqueta perquè el migrat nombre d'exemplars venuts fa que la col·lecció es situï en números vermells. Deu anys després, el 1981, Edicions 62 relança la col·lecció amb el títol: «Seleccions de la Cua de Palla». Publica les velles traduccions i, a partir de

Jaume Fuster
LA CORONA
VALENCIANA

l'ham

1984, n'incorpora de noves. El resultat és del tot diferent: cadascun dels llibres figura en els primers llocs dels *hit parades* del llibre català, amb vendes que superen els 8.000 i el 10.000 exemplars. ¿Què ha passat? La introducció del català a l'escola del Principat —i posteriorment de les Illes i del País Valencià (amb tots els problemes i les mancances que vulgueu)— ha generat nous lectors, d'una banda, i el gènere ha arribat a un punt dolç de moda, que fa que el lector comú no s'avergonyeixi de llegir-lo. Patricia Highsmith, per exemple, trenca el cercle de les col·leccions especialitzades i veu la seva obra —no sempre «negra», val a dir— escampada per diverses col·leccions no específiques.

Aquesta presència —tardana, però important— del gènere, a través de les traduccions—, havia de generar, per força, l'interès dels nostres autors. Manuel de Pedrolo i Rafael Tasis en són els pioners. *Es vessa una sang fàcil* (1954) de Manuel de Pedrolo i *La Bíblia Valenciana* (1955) de Rafael Tasis són els primers títols. Seguiran *És hora de plegar* (1955) de Tasis i *L'Inspecció*

Ferran Torrent

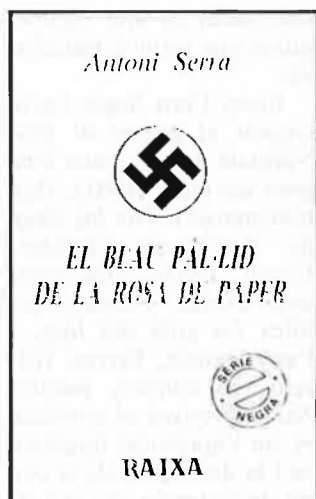
/ Arxiu

Castellet. És lògic, doncs, que la novel·la policíaca ens arribés, en primer lloc, en forma de traducció. Durant els anys vint trobem, en col·leccions populars, excel·lents traduccions de les aventures de Sherlock Holmes, el personatge

potenciï— obre un buit en les traduccions de literatura d'aquest gènere (i de tots els gèneres, és clar) que no s'omple fins que l'any 1963 Edicions 62 crea la col·lecció «La cua de palla» i n'ofereix la direcció a Manuel de Pedrolo. Dos

tor fa tard (1960) de Pedrolo. En aquestes quatre novel·les, els dos autors ens plantegen, ja, els diversos camins del gènere. Mentre que *La Bíblia Valenciana* i *És hora de plegar* de Rafael Tasis són bàsicament novel·les d'enigma, seguint la millor tradició britànica, *Es vessa una sang fàcil* i *L'inspector fa tard* de Pedrolo fressen el camí del thriller nord-americà. Tasis, però, ens ofereix el 1960 una autèntica novel·la «negra», seguint la tradició americana: *Un crim al Paral·lel*. I, per tal que tots els elements dels clàssics americans hi siguin presents amb versemblança, la situa als anys de la República, anys amb més permissivitat pel que fa la vida nocturna (sembla que element clau en aquesta mena d'obres).

L'any 1965 Pedrolo publica *Joc brut*, a l'estil de les grans novel·les de James M. Cain, com és ara l'arxiconeguda *El carter sempre truca dues vegades* (incorporada, és clar, a «La cua de palla» i traduïda per ell, l'any anterior). I l'any 1967 publica *Mossegat-se la cua*, amb l'aparició d'un detectiu particular, probablement el primer de la literatura catalana, amb les limitacions que

la legislació franquista posava a aquesta mena d'activitats: el detectiu pedrolià exerceix d'informador comercial. La novel·la té altres aportacions, com ara l'espionatge industrial, motor de l'acció.

Algú que no hi havia de ser (1970) completa l'obra políctica de l'autor. A més d'aquestes novel·les, plenament inserides al gènere, li'n podem trobar d'altres amb elements negres: *Falgueres informa* (1968), pertanyent a la sèrie *Temps obert* o *Milions d'ampolles buides* (1976). A la primera, Falgueres és un detectiu que ha investigat la vida de Daniel Bastida. A la segona, un grup independentista fa un atra-

cament per obtenir diners per a la lluita revolucionària.

També Maria Aurèlia Capmany participa en la implantació del gènere a casa nostra amb *Traduït de l'americà* (1959), que posteriorment ampliarà i modificarà, canviant-ne la denominació per la de *Vés-te'n ianqui!* (1980), una

novel·la a l'estil d'*El tercer home* de Graham Green, que passa en una Albània totalment inventada —com reconeix la mateixa autora—, però plenament balcànica. L'any 1972 Capmany publica *El jaqué de la democràcia*, un rotund homenatge a Dashiell Hammett, que, a la ficció capmanyiana havia co-

mençat a escriure una novel·la ambientada en la Barcelona dels vint, durant les guerres entre els sindicat Únic (obrer) i Lliure (patronal), i que l'autora acaba i investiga.

L'any 1972, jo mateix m'inicio en el gènere amb *De mica en mica s'omple la pica*. D'ençà d'aleshores he publicat: *Tarda sessió contínua*, 3.45 (1976), *La corona valenciana* (1982), homenatge, en el títol, a Tasis, *Sota el signe de sagitari* (1983-1984), publicada per entregues al diari *AVUI*, *Les cartes d'Hèrcules Poirot* (1983) —guió de televisió—, i *Les claus de vidre* (1984), recull de contes, amb enigma incorporat que vaig publicar a la revista *El Món* i que ara s'ha convertit en una sèrie concurs per a TV3.

Ramon Planes, amb *Crim al carrer Tuset* (1973); Núria Mínguez, amb *Una casa a les Tres Torres* (1974); Lluís Utrilla, amb *Una llosa de marbre negre* (1974), i Llorenç Sant Marc, amb *El pacte de Lausana* (1979) i *La mort del Benefactor* (1981), també s'apropen al gènere en diverses de les seves formulacions.

Fenomen a part són les que he anomenat «escola mallorquina» i «escola va-

VALÈNCIA 46023

Video Uno S.A.

SERVEIS GENERALS DEL VÍDEO PROFESSIONAL

Avda. Balears, 39
Telf. 3608962

lenciana», que, darrerament, estenen el conreu del gènere a la totalitat del domini lingüístic i cultural, amb excel·lents aportacions pel que fa a nous ambients (més enllà de la ciutat de Barcelona, típica i tòpica en la majoria de les obres fins ara citades) i, sobretot, a l'argot típic de les novel·les d'aquest gènere, sobretot en els casos de Damià Borràs, de Menorca, i Ferran Torrent, de València, que generen argots propis, plens de riquesa i d'innovació.

L'any 1980, Guillem Frontera publica *La ruta dels cangurs*, amb la creació d'un detectiu melòman i fumador de canuts, que s'enfronta a un potent financer mallorquí amb clares connotacions. Llorenç Capellà, amb *Jack Pistoles* (1981), uneix el gènere negre a la preocupació per la

investigació de llenguatge, i produeix un híbrid, a l'estil d'algun text de Peter Hanke. L'any 1983, amb *Assassinat al Club dels Poetes*, Josep M. Palau i Camps torna a la novel·la-enigma de la millor tradició britànica. Damià Borràs, amb *El preu del marès* (1983), ens porta a Menorca i *El blau pal·lid de la rosa de paper* (1985), d'Antoni Serra, crea la figura d'un policia portuguès que investiga un assassinat a Mallorca i a Eivissa, i que acaba enfrontant-se amb una xarxa de nazis instal·lats a les Illes. Maria Antònia Oliver, amb *Estudi en lila* (1985), titol-homenatge al mític *Estudi en escarlata*, primera aparició de Sherlock Holmes, crea el prototipus de detectiva: Lònia Guiu, vegetariana, col·leccionista de pintallavis i una mica de-

sencisada, és una mallorquina que actua a Barcelona.

Josep Lluís Seguí havia encetat el gènere al País Valencià amb el conte *Una gran dormida* (1981), títol homenatge a *The big sleep* de Raymond Chandler. L'any 1983, juntament amb Ferran Torrent, publica *La gola del llop*. I l'any següent, Ferran Torrent, en solitari, publica *No empenyeu el comissari*, on l'aportació lingüística i la descripció de la ciutat de València, en clau de novel·la negra, arriben a un nivell de qualitat considerable.

Finalment, cal esmentar el col·lectiu Ofèlia Dracs, format per gent de Catalunya (Albanell, Carbó, Cabré, Grau, Fuster, Rendé, Soler), de les Illes (Serra i Oliver) i del País Valencià (Seguí), que assaja

el gènere amb el recull de contes *Negra i Consentida* (1983).

Caldria afegir, en aquest repàs, algunes obres de teatre, alguns guions de TV i algunes pel·lícules. Esmentarem *La jungla sentimental* (teatre) de Jordi Teixidor, paròdia de les pel·lícules de gàngsters dels anys trenta; *Vidua però no gaire* (televisió), de J. M. Benet i Jornet, comèdia amb enigma, i *Barcelona-sud* (cinema) de Jordi Cadena.

L'allau de títols i d'autors no és exhaustiu. Però és prou significatiu per tal de demostrar que el gènere ha estat conreat en català i, sobretot, que ho serà en futur, fet que trenca l'esquema de préstec cultural del qual parlàvem al començament. Per damunt de modes, és clar, i de colonialismes estèrils.

